

Gražina Čiuladienė, Monika Bąk-Sosnowska, Artur Fabiś

METODOLOGIJA

1. MOTYVACIJA

Migrantų vaikai yra ypač pažeidžiami asmenys: išrauti iš savo gimtųjų šalių ir pažįstamų socialinių bei švietimo sistemų, jie patiria psichosocialinį stresą dėl skirtingų kultūrinių normų ir vertybių susidūrimo, socialinių tinklų trūkumo naujoje gyvenimo ir mokymosi aplinkoje bei komunikacijos sunkumų, kuriuos sukelia nepakankamos dominuojančių užsienio kalbų (pvz., anglų, vokiečių, prancūzų ar rusų) ir priimančiosios šalies kalbos žinios. Perkeldami į naują šalį, jie taip pat patiria traumą ir sunkumus, kuriuos sukelia karas, smurtas ir atskirtis.

Psichologinis jausmas, kad esi priimtas grupės ar aplinkos, yra pagrindinis imigrantų vaikų poreikis ir yra susijęs su galimu sėkmingu jų ilgalaikiu integravimusi (Guo-Brennan ir Guo-Brennan, 2019). Nepakankamas (arba visai nesamas) prieinamumas prie integracijos priemonių ir kultūriškai jautraus švietimo gali lemti įvairias teisių pažeidimo, socialinės nelygybės, atskirties ir segregacijos formas (Guo-Brennan ir Guo-Brennan 2019; Parkhouse ir kt. 2019; Sedmak ir kt. 2021; Rivera-Vargas ir kt. 2021; Popyk 2023).

Europos Komisija siekia remti ES valstybes nares integruojant migrantų vaikus ir jaunimą į priimančiųjų šalių švietimo sistemas. 2016 m. priimtoje rezoliucijoje dėl tarpkultūrinio dialogo, kultūrų įvairovės ir švietimo vaidmens skatinant ES pagrindines vertybes ypač pabrėžiamas tarpkultūrinio švietimo vaidmuo integracijos procese (Europos Komisija, 2019 m.). 2020 m. Komisija patvirtino 2021–2027 m. integracijos ir įtraukties veiksmų planą. Šio dokumento esmė yra ta, kad akademiškai ir socialiai gerai integruoti į priimančiųjų šalių švietimo sistemas mokiniai turi daugiau galimybių realizuoti savo potencialą. Švietimo praktikos laikomos vienu iš kultūrinių prisitaikymų, kurie labiausiai prisideda prie asmens gerovės ir priklausomybės jausmo (Curd-Christiansen 2020).

Mokytojai ir pedagogai yra vieni iš svarbiausių asmenų, padedančių migrantų vaikams integruotis į naują bendruomenę (Sedmak et al. 2021). Pagal daugiakultūrio ugdymo gaires

mokytojai turi vertinti įvairovę, gerbti socialinius ir kultūrinius skirtumus bei suteikti visiems mokiniams mokymosi galimybes, kad padėtų jiems pasiekti akademinės ir socialinės sėkmės. Tačiau nacionalinės švietimo sistemos susiduria su dideliais sunkumais priimant etniškai, kultūriškai ir kalbiškai įvairius migrantų vaikus, o migrantų vaikai dažnai yra blaškomi tarp asimiliacijos ir marginalizacijos procesų (Arun et al. 2021; Medarić et al. 2021; Rivera-Vargas et al. 2021). Mokytojai priešinas įtraukimui į mokymo programas ir (arba) neturi medžiagos, kuri padėtų susieti mokinių kultūras su studijų programomis (Parkhouse et al. 2019). Vaikai privalo kuo greičiau pereiti prie mokymosi priimančiosios šalies kalba, o kalbos, kuri skiriasi nuo priimančiosios šalies kalbos, vartojimas dažnai laikomas problema, dėl kurios kalbos pamokose atsiranda segregacija.

Nacionalinių švietimo sistemų pasipriešinimas pokyčiams yra vienas iš pagrindinių integracijos iššūkių. Kaip pažymėjo Medarić ir kt. (2021), tarpkultūriškumo principas reikalauja tiek sisteminių pokyčių, tiek pedagoginio personalo požiūrio pokyčių. Neturėdami pakankamo tarpkultūrinio jautrumo, sąmoningumo ir tarpkultūrinės komunikacijos kompetencijų, mokytojai dažnai tik atkuria migrantų vaikų diskriminaciją ir kitokumą.

Tarptautinė klasė, kurioje mokosi skirtingų kultūrinių ir kalbos aplinkų mokiniai, pasižymintys įvairiu atvirumu ir patirtimi, yra ideali aplinka visiems dalyviams mokytis vieniems iš kitų ir patirti tarpkultūrinę komunikaciją. Daugiakultūrinis ugdymas mažina išankstinį nusistatymą, skatina vaikus kritiškai mąstyti ir ugdo jų empatiją (Arun et al., 2021). Todėl pedagogų mokymas yra svarbi priemonė, skirta didinti mokytojų žinias ir kompetencijas kultūriškai jautrios švietimo srityje. Mokytojams reikia nuolatinio mokymo tarpkultūrinio švietimo srityje, kad būtų skatinamas migrantų vaikų įtraukimas (pvz., Portera, 2014; Mellizo, 2017; Eko ir Putranto, 2019).

MentUwell komanda atliko kokybinį tyrimą su mokytojais, pedagogais ir kitais mokyklų bei švietimo įstaigų darbuotojais trijose šalyse: Lenkijoje, Rumunijoje ir Lietuvoje. Iš viso buvo apklausta 30 žmonių, kurie pasidalijo savo mintimis apie savo švietimo praktiką su Ukrainos vaikais ir jaunimu, atvykusiais į šias šalis kaip migrantai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad visose apklaustų šalių mokyklų sistemose trūksta pasirengimo daugiakultūrinei mokymo aplinkai. Samprata, kad mokytojai turi žinoti, kaip

norint sėkmingai įgyvendinti daugiakultūriškumą švietimo aplinkoje, neturėtų būti pamirštas kultūriškai jautrus mokymas. Kultūriškai jautrus mokymas apibrėžiamas kaip etniškai įvairių mokinių kultūrinės žinios, ankstesnė patirtis, orientyrai ir veiklos stilius (Wang et al. 2022). Mokytojai dažniausiai savarankiškai studijuoja kitas kultūras ir kultūrinį savęs suvokimą. Pažymėtina, kad mokytojų rengimas mokyti kultūriškai įvairiose mokymosi grupėse nėra neatskiriama mokytojų rengimo dalis visose trijose šalyse. Mokytojai nuolat tobulina savo tarpkultūrines kompetencijas. Šie pastangos yra dvejopos: tiek mokyklos, tiek mokytojai siekia stiprinti savo gebėjimus dirbti kultūriškai ir kalbiškai heterogeninėse klasėse.

Tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojų lūkesčiai dėl daugiakultūrio ugdymo plėtros jų įstaigoje daugiausia atspindi tarpkultūrinių kompetencijų ugdymą („*Labai svarbu, kad mokytojas, priimdamas migrantą į savo klasę, būtų tinkamai parengtas*“). Tačiau mokymo lūkesčiai kyla ne tik mokytojams – respondentų teigimu, jie apima keturias pogrupius, priklausomai nuo gavėjo, kurie visi reikalauja mokymo: (1) mokytojai; (2) imigrantų vaikai; (3) imigrantų vaikų tėvai; ir (4) klasiokai. Mokytojai mano, kad tarpkultūrinis mokymas yra būtinas siekiant pagerinti daugiakultūrinį ugdymą. Visos dalyvaujančios šalys turėtų būti vieningos/įtrauktos į daugiakultūrinės aplinkos skatinimą.

Nesantys pakankamai pasirengę dirbti kultūriškai įvairiose klasėse, mokytojai nori ugdyti savo tarpkultūrines kompetencijas. Tarpkultūriškai kompetentingi pedagogai vadovauja mokiniams naudodami pagarbą, įtrauktį ir kultūriškai aktualias mokymo strategijas. Šia prasme Dimitrov ir Haque (2016) pasiūlė tarpkultūrinio mokymo kompetencijos (ITC) modelį, susidedantį iš 20 pagrindinių kompetencijų ir mokymo strategijų, suskirstytų į tris tarpusavyje susijusias kategorijas: pagrindinės kompetencijos, palengvinimo įgūdžiai ir kurso programos kūrimo kompetencijos. Mokytojo pagrindinės kompetencijos yra susijusios su savimonės ugdymu ir gebėjimu mokiniams rodyti tarpkultūrinės kompetencijos pavyzdį. Palengvinimo įgūdžiai remiasi pagrindinėmis kompetencijomis, leidžiančiomis pedagogams bendrauti su mokiniais ir skatinti jų tarpusavio bendravimą, gerbiant įvairovę. Galiausiai, mokymo programos kūrimo kompetencijos atspindi pedagogų įgūdžius, kurie sąmoningai įtraukia mokinius į globalias ir tarpkultūrines mokymosi veiklas ar diskusijas apie socialinio teisingumo klausimus, siekdami skatinti globalius mokymosi rezultatus (Dimitrov ir Haque 2016). Be to, mokymo medžiaga turėtų būti teikiama mokytojams. Profesinis tobulėjimas taip pat gali apimti seminarus, mokytojų

tyrimai/veiklos tyrimai, koučingas/mentorstė, bendras mokymas, pamokų studijos, virtualūs moduliai, simuliacijos, konferencijos, vasaros institutai arba įvairūs šių elementų deriniai (Parkhouse et al 2019).

Kaip ir kituose tyrimuose, šio tyrimo metu buvo nustatyta, kad kalbos mokėjimas yra labai svarbus klausimas. Įtraukties į mokyklą klausimai daugiausia susiję su kalbos sunkumais, nes migrantų vaikai negali bendrauti, išreikšti savęs ir susirasti naujų draugų. Remiantis Medarić et al. (2021), galima daryti išvadą, kad kalbos mokėjimas yra laikomas sėkmingos integracijos įrodymu kaip vienas iš integracijos aspektų.

Tyrime mokytojai dalijosi savo nuomonėmis apie tai, kaip pagerinti savo mokyklos įtrauktį. Svarbiausias veiksnys yra visų dalyvaujančiųjų (įskaitant migrantus ir jų tėvus, lietuvių vaikus ir jų tėvus) tarpkultūrinių kompetencijų ugdymas. Sunkumas čia yra tas, kad visų bendruomenės narių įtraukimą gali apsunkinti daug veiksnių, pavyzdžiui, laiko ribos, kalbos barjerai, brandos lygis ir mokinių kilmė. Tačiau mokytojai patys gali sukurti daugiau galimybių migrantų šeimoms ir vietos šeimoms bendrauti, siekdami skatinti tarpkultūrinės draugystės (Nameni 2020). Bendradarbiavimo veiklos gali skirtis pagal tikslą, trukmę, grupės dydį ir kt., tačiau pagrindinė idėja yra ta, kad asmenys, turintys skirtingą kultūrinį foną, yra suporuojami arba organizuojami į grupes, siekiant skatinti bendradarbiavimu grindžiamą tarpkultūrinį mokymąsi. Siekdamas išspręsti sąveikos vengimo problemą, Campbell (2016) rekomendavo siekti vietos gyventojų pritarimo, aiškiai ir ryžtingai pakartojant tarptautinių žmonių kontaktų svarbą ir naudą. Tai galėtų padėti vietos gyventojams suprasti, kokią poveikį jų pastangos gali turėti jų užimtumui arba tapimui pasaulio piliečiais apskritai. Tarptautinė klasė, kurioje mokosi skirtingų kultūrinių ir kalbos kontekstų studentai, turintys skirtingą atvirumo ir patirties lygį, yra ideali aplinka visiems dalyviams mokytis vieniems iš kitų ir patirti tarpkultūrinę komunikaciją.

2. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Šio vadovo ir prie jo pridedamų priemonių tikslas – padėti tiems, kurie dirba su jaunais pabėgėliais.

Todėl dėmesys skiriamas trimis sritims:

1) ugdyti pedagogų tarpkultūrinės komunikacijos kompetenciją

Daugiakultūrinio ugdymo pagrindas yra idėja, kad organizuojant ugdymo aplinką reikia atsižvelgti į individualius skirtumus ir siekti užtikrinti, kad visi mokiniai turėtų vienodas ugdymo galimybes (Karacabey et al. 2019). Remiantis lygybės švietime principu, daugiakultūris švietimas leidžia mokiniams suprasti savo bendruomenės kultūrą, pašalinti kultūrinės ribas, kurios gali būti kliūtis kitoms kultūroms, ir kurti visiems bendrą visuomenę (Karacabey et al. 2019). Tokio tipo mokyklos atlieka svarbų vaidmenį ugdant teigiamą migrantų mokinių požiūrį ir jausmus, taip darant įtaką jų ilgalaikiam psichologiniam gerbūviui ir integracijai į visuomenę (Ritchie ir Gaultier, 2020).

2) praturtinti pedagogų mokymo / mokymosi metodų arsenalą

Norėdami veiksmingai mokyti paauglius daugiakultūrinėje švietimo aplinkoje, mokytojai turi padėti jiems įveikti unikalias problemas, su kuriomis susiduria migrantų paaugliai, pavyzdžiui, kalbos barjerus, skirtingą išsilavinimą ir patirtį, socialinę integraciją, specifinius emocinius ir psichologinius poreikius, prisitaikymą prie naujos švietimo sistemos ir klasės, skatinti dalyvavimą. Mokytojai ir pedagogai turi turėti greitą ir vizualią prieigą prie mokymo / mokymosi metodų, kurie padeda mokiniams susipažinti, susikaupti ir pasiruošti mokymuisi, gebėti mokytis individualiai ir grupėje, suprasti mokomą dalyką ir apmąstyti mokymosi patirtį. Nors mokytojai žino ir gali naudoti daugybę mokymo ir mokymosi metodų, reikia nuolat skatinti mokytojus mokytis ir taikyti naujus metodus bei pritaikyti juos prie migrantų vaikų ir paauglių, kurių dauguma yra patyrę trauminių išgyvenimų, poreikių. Be to, darbas daugiakultūrinėje švietimo aplinkoje ir paauglių mokymas reikalauja lankstumo ir

prisitaikymo gebėjimų. Žaidybiniai mokymo / mokymosi metodai gali padėti susikonsoliduoti į esamą problemą, kurti santykius ir integruotis į vietinę švietimo aplinką. Naudodami įvairius mokymo / mokymosi metodus, pedagogai gali sukurti teigiamą ir įtraukią mokymosi aplinką, kuri atitinka įvairius migrantų paauglių poreikius ir remia jų akademinę bei socialinę vystymąsi.

3) teikti mokymo/mokymosi išteklius tiek priimančiosios šalies kalba, tiek migrantų kalba

Kalba laikoma svarbiausiu veiksniu, dėl kurio migrantų vaikai ir paaugliai bei jų šeimos negali lygiateisiškai dalyvauti mokyklų ir bendruomenių veikloje (Guo-Brennan ir Guo-Brennan 2019). Daugiakalbystės perspektyva pabrėžia būtinybę išlaikyti ir plėtoti migrantų vaikų kalbinę ir kultūrinę patirtį. Daugiakalbė švietimas reiškia mokymą ir mokymąsi daugiau nei viena kalba, nes klasė yra daugiakultūrė, kai joje vyksta įvairių mažų kultūrų komunikacinė produkcija. Klasės komunikacija yra tarpkultūrinė, kai konstruojami mažų kultūrų naratyvai (Baraldi et al. 2023). Migrantų vaikų ir jų šeimų kalbų įtraukimas į kasdienę praktiką yra naudingas gerinant mokinių pasiekimus, gerovę ir priklausymo jausmą, taip pat kuriant santykius tarp pedagogų ir tėvų (Onsès-Gegarra ir Domingo-Coscollola 2024).

3. TURINYS

3.1. Pedagogų tarpkultūrinės komunikacijos kompetencijos ugdymas

Tarptautinės komunikacijos kompetencijos ugdymas paprastai apima dvi plačias veiklos sritis (Reichard et al. 2014). Pirmoji sritis atitinka informacijos teikimo tikslą ir yra labiau kognityvinio bei intelektualinio pobūdžio; tai žinių rinkinys, pagrįstas žinių apie skirtingas kultūras įgijimu. Antrasis veiklų rinkinys apima platų tarpkultūrinių įgūdžių rinkinį, pvz., prisitaikymą, tarpkultūrinę komunikaciją ir partnerystės įgūdžius (Ciuladiene 2023). Žinių apie pasaulines kultūrines skirtumas (vertybes, normas, praktikas ir įsitikinimus) įgijimas padeda suprasti kultūrų skirtumus, priimti informuotą požiūrį ir išmokti priimti įvairovę bei mąstyti už savo kultūros ribų (Deveci et al. 2022). Įgūdžių rinkinys apima gebėjimą integruoti kognityvinius ir afektyvinius aspektus į tarpkultūrinius santykius (Vaccarino ir Li 2018), įskaitant gebėjimą kurti santykius, spręsti problemas ir kultūrinius konfliktus, valdyti socialinius santykius ir nerimą, atpažinti kultūrinius šališkumus ir prietarus, tiksliai interpretuoti kitų žmonių elgesį ir mokytis naujų elgesio modelių, atitinkančių kultūrinius lūkesčius. Tarptautinės kompetencijos ugdymas padeda pripažinti žmonių vertybių, suvokimo ir požiūrių įvairovę, o tada aktyviai panaudoti šią įvairovę, siekiant rasti kūrybiškus sprendimus tarpkultūrinėse sąveikose, taip pat ir savo kultūrinėje aplinkoje.

3.2. Įvairūs mokymo / mokymosi metodai, skirti remti migrantų integraciją

Mokytojai, dirbantys su migrantų paaugliais, turi žinoti ir taikyti įvairius mokymo / mokymosi metodus, siekdami remti migrantų paauglių gerovę ir integraciją. Migrantų paaugliai dažnai susiduria su unikaliais iššūkiais, kuriems veiksmingai spręsti reikia lanksčių ir nešabloninių metodų. Migrantų paaugliai dažnai lanko mokyklą nereguliariai arba pertraukiamai, todėl jų žinių ir įgūdžių lygis yra nevienodas. Mokytojai ir pedagogai turi taikyti įvairias komunikacijos priemones, žaidybinimą, įvairius ir individualizuotus mokymo metodus, kad patenkintų migrantų mokinių akademinis ir psichosocialinius poreikius. Be to, migrantų mokiniai dažnai jaučiasi izoliuoti, traumuoti ar diskriminuojami, o tai daro įtaką jų pasitikėjimui savimi ir dalyvavimui. Mokytojams reikia pagalbos mokantis ir taikant įvairius bendradarbiavimo mokymosi ir grupinio darbo projektus, kad būtų skatinamas bendradarbiavimas ir padedama kurti santykius su bendraamžiais. Be to, kadangi migrantų paaugliai turi specifinių emocinių ir psichologinių poreikių, patiria traumą, stresą ar nerimą, kurį sukelia migracijos patirtis ar prisitaikymas

prie naujos aplinkos, mokytojai turi taikyti traumos poveikį atsižvelgiančius mokymo / mokymosi metodus, palaikyti teigiamą klasės atmosferą, kad padėtų sukurti saugumo ir priklausomybės jausmą. Kadangi migrantų paaugliai gali būti nesusipažinę su mokymo stiliumi, klasės normomis, lūkesčiais ir veiklos vertinimu, praktinė mokymosi patirtis gali palengvinti perėjimą ir integraciją. Interaktyvūs metodai, tokie kaip vaidmenų žaidimai ar žaidybinimas, skatina aktyvų įsitraukimą ir dalyvavimą.

3.3 Įvairios kalbos programėlės, naudojamos kuriant daugiakalbę aplinką

Paaugliai migrantai dažnai atvyksta turėdami ribotas mokymo kalbos žinias, todėl jiems sunku suprasti pamokas ir išreikšti save. Kalbų programėlės, atviros prieigos dvikalbiai internetiniai ištekliai ir bendramokslių pagalba mokantis padeda įveikti kalbos barjerus. Be to, kadangi kalba yra susijusi su kultūriniu sąmoningumu ir mąstymu, mokytojai ir pedagogai turi suprasti, kad migrantų mokiniai yra iš skirtingų kultūrinių aplinkų, kurios daro įtaką jų mokymosi stiliui, lūkesčiams ir socialinei sąveikai. Įtraukiant į mokymo aplinką įvairius kalbos mokymo metodus ir būdus, pavyzdžiui, pasakojimus ir kultūriškai jautrų mokymą, padedama patvirtinti migrantų paauglių tapatybę ir skatinti įtrauktį bei integraciją.

4. TEIKIAMŲ ĮRANKIŲ APRAŠYMAI

4.1. „Jaunimo psichologinė gerovė karo sukeltos migracijos krizės metu“ (MentUwell) scenarijus yra metodinė priemonė, skirta psichologiniam švietimui ir prevenciniam darbui su 13–18 metų jaunimu, ypatingą dėmesį skiriant jaunuoliams, patiriantiems migraciją, pabėgėlių statusą, ilgalaikį neapibrėžtumą ir su krize susijusį stresą. Jos tikslas – stiprinti jaunimo psichologinę gerovę, atsparumą ir asmeninius bei socialinius išteklius.

Scenarijus yra modulinis ir lankstus, todėl jį galima naudoti tiek grupėse (pvz., mokyklose, popamokinėse grupėse, paramos centruose, NVO), tiek individualiai. Jį gali naudoti pedagogai, mokytojai, konsultantai, psichologai, korepetitoriai, mentorai ir kiti su jaunimu dirbantys asmenys, įskaitant tuos, kurie neturi klinikinio išsilavinimo, su sąlyga, kad laikomasi psichologinio saugumo principų.

Scenarijaus metodologinis pagrindas yra vystymosi ir holistinis požiūris į psichinę gerovę, atsižvelgiant į fizinės, kognityvinės, emocinės, socialinės ir moralinės sferų tarpusavio priklausomybę. Jame esantis psichologinis-educacinis turinys leidžia geriau suprasti paauglystės ypatumus, streso mechanizmus, psichines krizes ir veiksnius, saugančius jaunimo psichinę sveikatą. Tuo pačiu metu scenarijuje pabrėžiamas praktinis žinių pritaikymas kasdieniame gyvenime, elgesyje ir santykiuose, kurie gali iš tiesų pagerinti jaunimo funkcionavimą.

Praktikoje scenarijus gali būti naudojamas įvairiais darbo su grupe ar individualiais etapais: kaip pokalbio pradžia, veiklos planavimo šaltinis, psichologinio švietimo turinio šaltinis ir kaip pagrindas seminarams, pratimams ir komandos formavimo veiklai kurti. Jis ypač naudingas padidėjusio streso, emocinės dezorganizacijos ir sumažėjusio saugumo bei priklausomybės jausmo situacijose, bet taip pat ir proaktyviai stiprinant išteklius prieš pasirodant krizės simptomams.

Naudojant scenarijų pasiekiami keli pagrindiniai rezultatai: padidėja jaunimo savimone apie emocijas ir psichologinius poreikius, normalizuojasi reakcijos į stresą ir krizę, ugdomi savireguliacijos įgūdžiai, stiprinamas jų veiklos jausmas ir kuriamos labiau palaikančios socialinės santykiai. Jaunimui , turinčiam migracijos patirties, , reikšmingas rezultatas gali taip pat būti izoliacijos jausmo sumažėjimas ir geresnis savo reakcijų naujame kultūriniame kontekste supratimas.

Naudojant scenarijų, svarbu atkreipti ypatingą dėmesį į savanorišką kontaktą, pritaikant turinį prie jaunimo amžiaus, išsivystymo lygio ir patirties, taip pat

sukurti saugią aplinką, kurioje nebūtų teisingumo . Scenarijus turėtų būti traktuojamas kaip šaltinis, iš kurio galima pasirinkti tinkamą turinį.

Taip pat svarbu būti atsargiems, kad nebūtų peržengta riba tarp psichologinio švietimo ir terapinės intervencijos. Scenarijus nepakeičia psichoterapijos ar klinikinės diagnozės; jo stiprybė yra prevencija, išteklių stiprinimas ir jaunimo palaikymas savęs supratimo procese. Atsakingas medžiagos naudojimas reiškia scenarijuje pateiktą žinių derinimą su empatišku suaugusiųjų požiūriu ir noru bendradarbiauti su kitomis paramos formomis.

Projektiniu požiūriu MentUwell gali būti nuosekli metodologinė sistema, padedanti organizuoti švietimo veiklą ir remti jaunimo psichinę gerovę krizės ir neapibrėžtumo laikais. Jos naudojimas padeda kurti aplinką, kuri ne tik reaguoja į sunkumus, bet ir aktyviai remia sveiką vystymąsi, psichinį atsparumą, ir tikslo jausmą jaunimui.

4.2. „Praktinis vadovas, kaip padėti paaugliams krizinėse situacijose – rekomendacijos mokytojams ir tėvams“ yra aiškiai praktinis ir edukacinis įrankis, skirtas suaugusiems, kurie kasdien lydi jaunuolius stresinėse, krizinėse ir ilgalaikio neapibrėžtumo situacijose. Skirtingai nuo teorinio ir ugdymo vadovo, šis vadovas sutelkia dėmesį į konkrečias reakcijas, žinutes ir veiksmus, kurių mokytojai, auklėtojai ir tėvai gali imtis, reaguodami į sunkumus, kuriuos pastebi jaunuoliuose.

Metodologiniu požiūriu vadovas yra vertimo priemonė – psichologinės žinios verčiamos į kasdienio ugdymo ir auklėjimo praktiką. Jis moko suaugusiuosius, kaip reaguoti, ką sakyti, ko vengti ir kaip atpažinti įspėjamuosius ženklus, neperimant terapeuto vaidmens. Jis pirmiausia skirtas mokyti jautraus, reguliuojančio ir įgalinančio elgesio su jaunimu, ypač esant streso pertekliui, migracijos patirtims, netiesioginei traumai ir ilgalaikiam prisitaikymui.

Vadovą gali naudoti įvairių lygių pedagogai. Pirma, jis yra mokymo priemonė, padedanti ugdyti gebėjimus atpažinti vaikų ir paauglių nerimą, stresą ir dezorganizaciją. Aprašytos situacijos (pvz., pernelyg didelis nerimas, nemiga, užsisklendimas, rizikingas

elgesys, akivaizdus emocinis abejingumas) padeda pedagogams geriau interpretuoti jaunų žmonių elgesį kaip signalą, kad jiems reikia pagalbos, o ne kaip „blogą elgesį“.

Antra, vadovas yra praktinė priemonė nuolatiniam darbui – jis gali būti naudojamas kaip įkvėpimo šaltinis individualiems pokalbiams, grupinėms užduotims, susitikimams su tėvais ir kaip atskaitos taškas sudėtingose situacijose, kuriose reikia greito, bet apgalvoto atsako. Siūlomi pranešimai, ritualai, reguliuojantys pratimai ir paprastos išraiškos technikos moko pedagogus, kaip padėti jaunuoliams atgauti saugumo, kontrolės ir veikimo jausmą.

Svarbus šio vadovo elementas yra suaugusiųjų mokymas normalizuoti savo reakcijas į stresą ir krizes. Medžiaga rodo, kad nerimas, regresija, dirglumas, miego sutrikimai ir impulsyvus elgesys dažnai yra natūralios organizmo reakcijos į stresą, o ne „silpnumo“ ar „sutrikimo“ požymiai. Tai leidžia pedagogams remti jaunuolius taip, kad sumažėtų gėda, kaltės jausmas ir izoliacija, tuo pačiu stiprinant jų psichologinį atsparumą.

Metodologiniu požiūriu ypač svarbu, kad vadovas mokytų suaugusiuosius būti sąmoningais savo ir jaunimo ribų atžvilgiu. Jame aiškiai atskiriamos paramos veiklos nuo terapinių intervencijų, nurodant, kada yra būtina nukreipti jaunimą pas specialistą psichologinės pagalbos. Šį įrankį naudojantys pedagogai mokosi atpažinti išpėjamuosius ženklus (pvz., ilgalaikę izoliaciją, savidestrukcines mintis, susidomėjimo praradimą), bet neprisiima atsakomybės už gydymą ar diagnozę.

„MentUWell“ vadovas skirtas dirbti su jaunimu, kuris nenoriai išreiškia savo emocijas. Siūlomos išraiškos technikos, ritualai, kūno ir jutimų veikla bei pratimai, kurie atkuria kontrolės jausmą, leidžia pedagogams pasiekti jaunimą netiesiogiai, nepastebimai ir saugiai.

Projekto kontekste vadovas yra praktinis metodinis šaltinis, padedantis pedagogams ir tėvams kasdieniame darbe. Jame mokoma ne tik kaip padėti jauniems žmonėms, bet ir kaip suaugusieji gali reguliuoti savo reakcijas, suprasti elgesio modelio svarbą ir rūpintis savimi kaip pagrindiniu jaunuolių saugumo šaltiniu.

Kartu su „MentUWell“ scenarijumi vadovas sudaro nuoseklią paramos sistemą: nuo gilesnio supratimo apie vystymosi procesus ir psichinę gerovę iki konkrečių kasdinių veiksmų, kuriuos galima atlikti mokykloje, šeimoje ir globos aplinkoje. Tai suteikia pedagogams ne tik žinių, bet ir realių priemonių, leidžiančių atsakingai, empatiškai ir veiksmingai dirbti su krize patiriančiais jaunuoliais.

4.3. „MentUWell paaugliams: praktinis vadovas“ yra psichologinis švietimo įrankis, specialiai sukurtas jauniems žmonėms, suteikiantis paprastą, suprantamą ir palaikantį vadovą, kaip susidoroti su stresu, emocine įtampa ir bejėgiškumo jausmu. Jo kalba, struktūra ir siūlomos strategijos yra pritaikytos paauglių kognityviniams ir emociniams gebėjimams, leidžiant jiems naudotis juo savarankiškai arba su minimaliu suaugusiųjų palaikymu.

Projekto metodologijos požiūriu labai svarbu, kad vadovas nebūtų mokymo priemonė pedagogams, o įrankis jauniems žmonėms, kurį reikia tinkamai pristatyti ir integruoti į švietimo procesą. Pedagogas neturi įgyvendinti vadovo turinio „jauniems žmonėms“, o sukurti sąlygas, kuriomis jauni žmonės galėtų jį naudoti saugiai, apgalvotai ir pagal savo poreikius.

Šis vadovas grindžiamas prielaida, kad krizės, karo, migracijos ar ilgalaikio neapibrėžtumo situacijose paaugliams reikia konkrečių, paprastų, ir prieinamų strategijų, kurios atkuria įtakos ir kontrolės jausmą jų kasdieniame gyvenime. Jame pateikti patarimai sutelkti į galimus veiksmus „čia ir dabar“: įtampos reguliavimą per kūną ir pojūčius, kontaktą su gamta, judėjimą, vaizduotę, kūrybiškumą, santykius ir mažus kasdienius ritualus.

Metodologiškai vadovas gali būti naudojamas pedagogų pirmiausia kaip priemonė, padedanti jaunuoliams savarankiškai spręsti problemas. Jis gali būti pateiktas paaugliams savarankiškai skaityti, aptariamas fragmentais pamokų metu arba naudojamas kaip pokalbių ir apmąstymų pradžia. Pedagogai neturėtų primesti konkrečių strategijų ar tikėtis, kad visi pasiūlymai bus veiksmingi visiems – svarbiausia yra stiprinti jaunuolių savarankiškumą renkantis tai, kas jiems tikrai padeda.

Svarbus vadovo elementas yra streso reakcijų normalizavimas. Medžiaga tiesiogiai perteikia jaunuoliams, kad nerimas, pyktis, liūdesys, nuovargis ir nuotaikos svyravimai yra natūrali streso reakcija, ne silpnumo požymis ar „nepakankamo atsparumo“. Metodologiniu požiūriu tai leidžia pedagogams dirbti su jaunuoliais taip, kad būtų panaikintas stigmatizavimas ir sumažinta įtampa bei kaltės jausmas.

Šis vadovas ypač naudingas dirbant su paaugliais, kurie nenoriai kalba apie savo emocijas arba dar nemoka jų įvardyti. Jame siūlomos strategijos dažnai yra netiesioginės – pagrįstos veiksmais, vaizdiniais, judesiais, simbolika arba trumpa savirefleksija. Tai leidžia pedagogams remti jaunuolius pernelyg nesukeliant sudėtingų emocijų ir neperžengiant psichologinio švietimo ir terapinės intervencijos ribos.

Metodologiniu požiūriu taip pat svarbu, kad gidas nežada greitų problemų sprendimų, bet skatina kantrybę, švelnumą ir streso valdymą traktuoti kaip procesą. Ši žinia padeda pedagogams suformuoti realistiškus lūkesčius jaunimui ir neutralizuoti spaudimą „greitai išspręsti problemas“, kuris yra nerealus ir sunkus ilgalaikės krizės sąlygomis.

Tuo pačiu metu vadove yra aiškios žinutės, kad ne kiekvieną sunkumą galima išspręsti savarankiškai. Metodologiniu požiūriu tai leidžia pedagogams naudoti jį kaip priemonę aptarti savipagalbos ribas ir pagalbos iš suaugusiųjų ar specialistų svarbą esant sunkioms psichologinėms problemoms.

MentUWell projekte paaugliams skirtas vadovas yra priemonė, kuri įgalina jaunimą ir papildo pedagogų bei tėvų darbą. Kartu su teoriniu scenarijumi ir suaugusiems skirtas vadovu jis sudaro nuoseklų, daugiapakopį paramos modelį, kuriame jaunuoliai aktyviai dalyvauja rūpindamiesi savo psichine gerove.

4.4. Pamokų planai

Scenarijai yra Lenkijos mokyklų mokytojų darbas. Juos sukūrė žmonės, dalyvaujantys užsienio studentų priėmimo į Lenkijos mokyklas procese ir turintys didelę mokymo patirtį. Scenarijai yra pasiūlymai, kuriuose naudojami aktyvūs mokymo ir ugdymo metodai dirbant su vaikais ir jaunimu mokykloje.

Scenarijai skirti 13–16 metų vaikams ir jaunuoliams. Juos galima naudoti daugelyje mokymo programos ir popamokinių veiklų. Kai kurie siūlomi scenarijai skirti konkrečioms mokyklos disciplinoms, o kiti yra universalūs ir gali būti naudojami ne tik pamokose, bet ir popamokinėse veiklose, pvz., bendrojoje salėje ar auklėtojo pamokose. Scenarijai taip pat gali būti naudojami kitose įstaigose, pvz., internatinėse mokyklose, bendruomenės centruose ar bibliotekose. Bendras scenarijų naudojimo tikslas – užtikrinti vaikų ir jaunimo, patiriančių migracijos krizę, gerovę ir psichinę sveikatą. Taip pat svarbu užtikrinti priimančiosios bendruomenės, vaikų ir jaunimo, taip pat mokytojų, auklėtojų ir kuratorių, kurie veikia kaip priimančiosios šalies atstovai, gerovę. Pasirinktų scenarijų įgyvendinimas leis įstaigoms lengviau integruoti jaunimą, patiriantį migracijos krizę, į bendraamžių grupes ir leis jauniems migrantams laisviau prisitaikyti prie situacijos, kurioje jie atsidūrė.

Scenarijai yra tik pasiūlymai darbui su vaikais ir jaunimu. Juos galima įgyvendinti tiksliai taip, kaip numatė jų autoriai, bet jie taip pat gali būti pagrindas modifikacijoms arba tiesiog įkvėpimo šaltinis kuriant originalius sprendimus ir idėjas pamokoms ar dirbtuvėms.

Pavyzdys – scenarijus 2.2

Scenarijus skirtas dirbti su 13–16 metų vaikais ir jaunimu. Šio scenarijaus įgyvendinimo tikslas – didinti klasės mokinių sąmoningumą apie tarptautinių mokinių, prisijungusių prie klasės, psichinę gerovę. Tikėtina, kad mokiniai, naudodamiesi scenarijumi, bus atviresni naujiems mokiniams ir padės jiems sudėtingose situacijose. Jie bus jautrūs situacijoms, kurios gali būti sunkiai pakeliamos tarptautiniams mokiniams.

Scenarijuje naudojami aktyvūs metodai, jo trukmė – 45 minutės. Prie scenarijaus pridėti atitinkami medžiagos ir nuorodos į išteklius, kuriuos mokytojas gali naudoti. Scenarijaus įgyvendinimui nereikia specialių mokymo išteklių. Scenarijus gali būti įgyvendinamas mokykloje, bendrojoje klasėje per kiekvieną pamoką.

Nuorodos

- Arun, S., Bailey, G. ir Szymczyk, A. (2021). „Integruojantys“ migrantų vaikai: ką žinome iki šiol? *Migrantų vaikų integracija ir švietimas Europoje: požiūriai, metodikos ir politika*, redagavo Sedmak Mateja, Fernando Hernandez-Hernandez, Juana M. Sancho-Gil ir Barbara Gornik. Ediciones Octaedro SL, p. 39–59. ISBN 9788418615375
- Baraldi, C., Farini, F. ir Ślusarczyk, M. (2023). Palankios praktikos, skatinančios migrantų vaikų aktyvumą ir hibridinę integraciją mokyklose: Italijos, Lenkijos ir Anglijos duomenų aptarimas. *Kalba ir tarpkultūrinė komunikacija* 23(2): 151–166. DOI: 10.1080/14708477.2022.2096054
- Campbell, N. (2016). Etnocentrizmas ir tarpkultūrinis noras bendrauti – Naujosios Zelandijos vadybos studentų tyrimas. *Tarpkultūrinės komunikacijos žurnalas* 16 (1): 1404-1634.

- Ciuladiene, G. (2023). Tarpkultūrinis ugdymas *internetinio tarpkultūrinio ugdymo strategijose*, redagavo Karolina Walancik. Dąbrowa Górnicza: WSB universitetas, p. 32–39. ISBN 9788366794993.
- Curdt-Christiansen, X. L. (2020). Migrantų vaikų švietimas Anglijoje: kalba ir švietimo praktikos namų ir mokyklos aplinkoje. *Tarptautinis daugiakalbis mokslinių tyrimų žurnalas* 14(2): 163–180. DOI:10.1080/19313152.2020.1732524
- Deveci, T., Elgamal, G., Dalton, D. ir Langille, D. J. (2022). Jungtinių Arabų Emyratų universitetų studentų tarpkultūrinio jautrumo ugdymas. *Mokymasis ir mokymas aukštojo mokslo įstaigose: Persijos įlankos perspektyvos* 18 (1): 62–73.
- Dimitrov, N. ir Haque, A. (2016). Tarpkultūrinė mokymo kompetencija: daugiadisciplinis modelis instruktorių refleksijai. *Tarpkultūrinis švietimas*, 27(5), 437–456.
- Eko, B. Sh. ir Putranto, H. (2019). Tarpkultūrinės kompetencijos ir vietos išminties vaidmuo kuriant tarpkultūrinę ir tarpreliginę toleranciją. *Tarpkultūrinės komunikacijos tyrimų žurnalas* 48 (4): 341–369. DOI:10.1080/17475759.2019.1639535
- Europos Komisija. 2019. Migrantų kilmės mokinių integracija į Europos mokyklas: nacionalinė politika ir priemonės. Eurydice ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. <https://doi.org/10.2797/819077>.
- Guo-Brennan, L., ir Guo-Brennan, M. (2019). Imigrantų ir pabėgėlių mokinių priėmimo ir įtraukties mokyklose stiprinimas: politika, sistema ir perspektyvi praktika. Švietimas, imigracija ir migracija: politika, lyderystė ir praktika kintančiame pasaulyje. Sudarytojai: Khalid Arar, Jeffrey S. Brooks ir Ira Bogotch. Emerald Publishing Limited, p. 73–93. DOI:10.1108/978-1-78756-044-420191006
- Karacabey, M. F., Ozdere, M., & Bozkus, K. (2019). Mokytojų požiūris į daugiakultūrę švietimą. *Europos švietimo tyrimų žurnalas*, 8(1), 383–393.
- Medarić, Z., Sedmak, M., Dežan, L., ir Gornik, B. (2021). Migrantų vaikų integracija Slovėnijos mokyklose. *Kultūra ir švietimas* 33(4): 758–785. Doi: 10.1080/11356405.2021.1973222
- Mellizo, J. M. (2017). Tarpkultūrinio jautrumo tyrinėjimas ankstyvoje paauglystėje: mišrių metodų tyrimas. *Tarpkultūrinis švietimas* 28(6): 571–590. Doi: 10.1080/14675986.2017.1392488

- Nameni, A. (2020). Tyrimas apie etnocentrizmą ir tarpkultūrinį bendravimo norą tarp Irako ir Irano medicinos studentų Irane. *Tarpkultūrinės komunikacijos tyrimų žurnalas*, 49(1), 61-85.
- Onsès-Segarra, J., ir Domingo-Coscollola, M. (2024). Migrantų vaikų integracija į Ispanijos švietimo sistemas: suinteresuotųjų šalių nuomonės. *Tarpkultūrinis švietimas*, Doi: 10.1080/14675986.2024.2314394
- Parkhouse, H., Lu Chu Yi ir Massaro, V. R. (2019). Daugiakultūrinio švietimo profesinis tobulėjimas: literatūros apžvalga. *Švietimo tyrimų apžvalga* 89 (3): 416–458. DOI: 10.3102/0034654319840359
- Popyk, A. (2023). Anchors and thresholds in the formation of a transnational sense of belonging of migrant children in Poland. *Children's Geographies* 21(3): 459-472. DOI: 10.1080/14733285.2022.2075693
- Portera, A. (2014). Tarpkultūrinis konsultavimas ir švietimas globalioje pasaulio aplinkoje. *Tarpkultūrinis švietimas* 25(2): 75-76. DOI: 10.1080/14675986.2014.913757
- Ritchie, A., ir Gaulter, A. (2020). Šokis link priklausymo: šokio intervencijos naudojimas siekiant paveikti migrantų mokinių priklausymo mokyklai jausmą. *Tarptautinis įtraukiojo švietimo žurnalas*, 24(4), 366-380.
- Rivera-Vargas, P., Miño-Puigcercós, R., Estalayo-Bielsa, P., ir Lozano-Mulet, P. (2021). MiCREATE projektas. Migrantų vaikai ir bendruomenės besikeičiančioje Europoje. *Kultūra ir švietimas* 33(3): 573–584. Doi.org/10.1080/11356405.2021.1949111
- Sedmak, M., Hernández-Hernández, F., Sancho-Gil, J. M. ir Gornik, B. (2021). Apmąstymai apie migrantų vaikų integraciją ir švietimo vaidmenį. *Migrantų vaikų integracija ir švietimas Europoje: požiūriai, metodikos ir politika* Ediciones Octaedro SL, 17–36 psl. ISBN 9788418615375
- Vaccarino, F., ir Li, M. (2018). Tarpkultūrinė komunikacijos mokymas tarptautinės tarptautinės aukštojo mokslo sistemos plėtrai remti. *Tarpkultūrinės komunikacijos žurnalas*, 4: 58-69
- Wang, J. S., Lan, J. Y. C., Khairutdinova, R. R. ir Gromova, C. R. (2022). Mokytojų požiūris kultūrų įvairovei: kokybinio tyrimo Rusijoje ir Taivane rezultatai. *Psichologijos naujovės*, 13, 976659.